ՑՈՒՑԱԿ ՁԵՌԱԳՐԱՑ ԹԱՒՐԻԶԻ

Ցուցակ ձեռագրաց Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն Ղալայի կամ Բերդաթաղի:

(Շարունակութիւն.)

19.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

(ԺԹ. դար.)

ԹՈՒՂԹՔ՝ 163. էջք 326 նշանակուած է 336 որովհետեւ 90—99 փախցուած է: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21,5×16,5×3 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն: — ԳԻՐ՝ նօտր շղագրի մօտ. Թանաք՝ սեւ. քանի մը թերթ միայն վերնագրերը կարմիր. տող՝ 21-22: — ՆԻՒԹ՝ կապոյտ անողորկ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ քուրձով պատած խաւաքարտէ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ զոհացուցիչ: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 5 եւ 334-6: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԵՐ եւ զարդագրեր չկան: — ԳՐԻՉ եւն անծանօթ. թուական անծանօթ, բայց կայ ՌՄԿԲ թուի յիշատակութիւնը: — Ձեռագիրս սեփականութիւնն է այժմ Պր. Համբարձում Տէր-Կարապետեանցի, որ ժառանգեր է իւր մօրեղբայր վանի Իբրահիմ-Բէկեանցէն:

Բովանդակութիւնն է. էջ 1—2 զանազան հաշիւներ են. 3—4 յաղագս շարժել տառմանց են. էջ 6 սկսած է բուն բժշկարանը՝ որ անընդհատ կ'երթայ մինչեւ էջ 333.

Յիշատակագրութիւն. (առաջին կողի վրայ օտար գրչէ) "Ի ամք փետրվր ԺԹ ումն վճարի գրանն մեր. ողն (ուղիղն) եւ կոնքեն աղեաւեց իմլ յունուի 12„

Էջ 168 լուսանցքի վրայ օտար գրչէ գրուած է միայն "1848„.

20.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

(ԺԹ. դար.)

ԹՈՒՂԹՔ՝ 60: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19×13×1,3 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն: — ԳԻՐ՝ նօտր, անցման նօտր եւ շղագիր. Թանաք՝ սեւ. մէկ երկու տեղ կապոյտ. կարմրատողեր չկան տող 22-23: — ՆԻՒԹ՝ հաստ եւ ողորկ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կարմիր կաշեայ՝ առանց խաւաքարտի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ զոհացուցիչ, թէեւ գրութիւնը խառնակ: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ շատ կայ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԵՐ եւ զարդագրեր չկան. իւրաքանչիւր էջ վարդագոյն շրջանակով: — ԳՐԻՉ եւն բոլորովին անծանօթ: — Ձեռագիրս սեփականութիւնն է այժմ Պր. Համբարձում Տէր-Կարապետեանցի, որ ժառանգած է իւր մօրեղբայր վանի Իբրահիմ-Բէկեանցէն:

Մատեանս է բժշկարան. բառարանի կարգով շարուած են հիւանդութիւններն ու դարմանները, իւրաքանչիւր գրէ յետոյ թողլով բաւական բաց տեղ ապագայ տեղեկութեանց համար, առով դատարկ թուղթերու թիւը բազմաթիւ է.

Յիշատակութիւն չկայ բնաւ, բայց գործը շատ նոր ժամանակի է.

21.

ՌԱՄԶԱՐԿԻ ԳԻՐՔ

(ԺԷ—ԺԸ դար.)

ԹՈՒՂԹՔ արդի վիճակին մէջ 36. նշանակուած է էջ 1-86, որմէ պակաս են 47, 48, 59, 60, 75-84 եւ 86 էջէն անդին եղածները, նոյնպէս էջ 1 յետոյ նշանակուած ըլլալու է, որովհետեւ գիրքը սկիզբէն ալ պակաս է: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17×10.5 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ մաքուր միասիւն: — ԳԻՐ՝ նօտր. Թանաք՝ սեւ. կարմրատառեր չկան. տող 27: — ՆԻՒԹ՝ բարակ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ եւն չկան. սկզբնատառերը մեծ երկաթագիր սեւով: — ԳՐԻՉ եւն բոլորովին անծանօթ: — Ձեռագիրս այժմ կը պատկանի Պր. Համբարձում Տէր-Կարապետեանցի, որ ժառանգած է իւր հօրմէ:

Ձեռագիրը կը պարունակէ գիր բանալու (ռամ զարնելու) արուեստը, օրինակ գող գտնելու, գանձ հանելու, ճանապարհի բարին ու չարը իմանալու եւն եւն.

22.

ՎԻՃԱԿԱՐԱՆ

(ԺԸ—ԺԹ դար.)

ԹՈՒՂԹՔ՝ 28: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15×10×0.8 սմ. — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն: — ԳԻՐ՝ նօտր. Թանաք՝ սեւ. կարմիր եւ կանաչ սկզբնատառերով. տող՝ 26 եւ 20: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, կէսը կապոյտ գոյնով: — ԿԱԶՄ՝ թղթակազմ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութեամբ աղտոտած, բայց լրիւ: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ 12ա: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ եւն չկայ: — ԳՐԻՉ՝ եւն անծանօթ: — Ձեռագիրը այժմ կը պատկանի Պր. Համբարձում Տէր-Կարապետեանցի, որ ժառանգած է իր հօրմէն:

Կը պարունակէ. էջ 1—11ը լուսնի եւ կենդանակերպներու աղիւսակներ, զանազան դէպքերու բարին ու չարն իմանալու համար. էջ 12ը վիճակ քաշելու շրջանակ. էջ 13ա—28բ վիճակի տառն եւ վեց տաանաւորներ.

Յիշատակութիւններ բնաւ չկան. Ձեռագիրը կրնայ ըլլալ ԺԸ—ԺԹ դարերէն.

23.

ԼԵՀԱՑԻՈՅ ԲԱՆՔ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

?

ԹՈՒՂԹՔ՝ 215. — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13×10×3 սմ. — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ մաքուր միասիւն: — Գիր՝ նօտր. Թանաք սեւ, սկզբնատողերն ու սկզբնատառերը կարմիր. տող՝ 17: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակէ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ նոր եւ մաքուր: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 1ա եւ 213ա-215բ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ կամ զարդագիր բնաւ չկայ: — ԳՐԻՉ՝ եւն անծանօթ՝ յիշատակարանի բացակայութեան պատճառով: — Ձեռագիրս այժմ սեփականութիւնն է Պր. Յովհաննէս Յովհաննէսեանի:

Մատեանս է "բանք իմաստասիրականք եւ ածաբանականք՝ համառօտաբար իբր սահմանօրէն

digitised by A.R.A.R.@

արտագրեալք եւ հաւաքեալք ըստ այբուբենից, աշխատասիրութեամբ լեհացի ստեփաննոսի քահանայիւ„։

24.

ՀԱՄԱՏԻԼ

ՌՃԻԹ = 1680?

Իրարու փակցուած թերթերով կազմուած երկար թուղթ մըն է, որուն երկարութիւնն է 4 մէթր 17 սմ. իսկ լայնութիւնը 10 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն: — ԳԻՐ՝ Նոտր. թանաք՝ սեւ. վերնագրերն ու սկզբնատառերը կարմիր. տող ընդ ամէնը 341: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ մաքուր, բայց թղթերը քանի մը տեղ կտրուելով՝ այժմ ամբողջը վերածուած է 5 կտորի: — ԴԱՏԱՐԿ է համայիլիս ամբողջ ետեւի երեսը, բացի 5 տող երկրորդական յիշատակութենէ մը: — ՀԱՄԱՏԻԼՆ ունի 13 մեծադիր պատկեր, որոնք են խաչելութիւն Յիսուսի, Մարիամ Աստուածածին, Ս. Գէորգ, Ս. Սարգիս, Ջննումն Իսահակայ, Աւետարանչէն պատկերներ եւ այլ սրբանկարներ: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ. տեղ՝ Կ. Պոլիս, թուական ՌՃԻԹ = 1680, բայց թուի կասկածելի: — Ձեռագիրն այժմ սեփհականութիւնն է Պր. Սրապիոն Գրիգորեանի:

Համայիլս կը պարունակէ. 1. Աղօթք վս կապանաց դիւաց եւ կախարդաց եւ աղանդաւորաց եւ վս գատապատանին.։. թագաւոր հզօր ապաւէն ծարաւելոյ։ 2. Աղօթք ամենայն ածածնի. Ով ամենասրբուհի ածածին, պարծանք կուսութեան ճրագ պայծառ...3—5. Այլ եւ բարեխօսութեամբ (երեք յաջորդական շրջանակներու մէջ յիշուած են բազմաթիւ սուրբերու անուններ՝. 6. Աղօթք օր երրորդութեան. Հայր օր որբեայ գիս. մարմին քի մաքրեայ գիս. 7. Աղօթք օր զօրականացն քի. բարեխօսութեամբ օր զօրավարացն սրբոյն գէորգայ... 8. Աղօթք չար աչին. եւ չար լեզւի. Հրայնիւթ հրափայլ հրատն. 9. Աղօթք գլխցա"ի եւ աչացուի Գայր գետն յորդանան եւ բերէր ծառ մի..: 10. Աղօթք երդման եւ պապանձութեան՝ չար լեզւի. Երդմնեցուցանեմ զքեզ սա՛յ. եւ չար դեւք. 11. Աղօթք աբրահամու նահապետի. Եւ եառ աբրահամ զորդին իւր իսահակ եւ տարաւ ի գենլիս. 12. Աղօթք սրբոյն սարգսի զօրավարին. եւ որդոյ նր մարտիրոսին. Երջանիկ մեծ զօրական. եւ քի յաղթող վկայն։ 13. Աւետարան ըստ մատթէոսի. Եւ մտեալ ի կափառնայում, մատեաւ. 14. Աւետարան ըստ մարկոսի. Մինչդեռ նա յայն խօսէր գան ոմանք. 15. Աւետարան ըստ Ղուկասու. Եւ եղեւ ի շաբաթու. երկրորդում. 16. Աւետարան ըստ յոհաննու. Յետ այսորիկ տաւն էր հրէից։

Յիշատակարան. — Առաջին գրիչը աղօթքներուն վերջը "ծառայ Այդ ըսած եւ թողած է. Նոր գրիչ մը սոոր ծայրը աւելցուցեր է "նազլուին„ կամ "եղիազարին. բէկեջանին„, "Նազլուին օգնական եւ պահապան եղիցի ամէն„։

Ամբողջին վերջը դարձեալ նոր գրով. "գրեցաւ կէպրիանոսըս թիւն ռճիթ սեպտեմբերի ի օրն ի կոստանդինուպօլսում ..„

Ետեւի կողմի յիշատակութիւնք նոր գրչով. "եւ այս կպրիանոս էս հմյոնցի (= համտտանցի) օհանէսինն է եւ շնորհեցի իմ ձեռամբս եւ իմ կողակից արթենի գուսոր նազլուին բարոք վայելեցի ամէն գրվեցաւ թիվն 1203 ամէն„։

25.

ՏԱՂԱՐԱՆ

1857.

ԹՈՒՂԹՔ 80: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21×17×1,2 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ բաւական մաքուր, միասիւն: — ԳԻՐ՝ շղագիր. թանաք՝ սեւ. կարմրատողեր չկան. տող՝ մեծ մասամբ 20: — ՆԻՒԹ՝ նոր տեսակի գծաւոր վաճառականական հաշուետետր թղթեայ: — ԿԱԶՄ՝ թղթապատ խաւաքարտէ, ետեւը սպիտակ կաշի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ մաքուր: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 80բ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴԵՐ չկան. բայց տաղերուն առաջին տառերը գունաւոր զարդարուն թռչնագրեր են, իսկ միւս տուներուն առաջին տառերը սեւ խոշոր երկաթագիր: — ԳՐԻՉ՝ Ստեփան Մկրտչեան բժշկեանց, տեղ Դաւրէժ թուական 1857 եւ աւելի յետոյ զանազան ժամանակներ: — Ձեռագիրն այժմ սեփհականութիւնն է առաջին գրչին ժառանգ Պր. Սիսակ Բժշկեանի:

Ձեռագիրս կը պարունակէ հետեւեալ տաղերը. 1. Ի գնալ գարնան ես քեզ խօսիմ միայն. էջ 2ա—4բ։ 2. Առաւօտեան քաղցր եւ անուշ հովերն. էջ 4բ, 7ա։ 3. Ի յանեղէն լուսոյ բնութեամբ հարան երկրի. էջ 5ա—7ա։ 4. Ի խիթ մանէ խղճիս խարեալ խոցոտիմ. էջ 7բ—9բ։ 5. Եսայի նոր մանուկ ի սեր քոյ այրիմ. էջ 10ա—բ։ 6. Ես եակար նոր մանուկ ի սեր քոյ այրիմ. էջ 11ա—բ։ 7. Այսօր ցնծամք խաղելով. էջ 11բ։ 8. Գոչեմ ձայնիւ արգասաւական. էջ 12ա—13ա։ 9. Յարեաւ Յիսուս նոր փեսայն ով մանկունք. էջ 13բ—14ա։ 10. Հրաւէր սիրոյ հոգւոյն կողման աննիւթոյ. էջ 14բ—15ա։ 11. Դու լուսեղէն տաճար ես. էջ 15ա։ 12. Գարունք եանց ծաղկունք ամէն չորացան. էջ 15բ—16բ։ 13. Վրդովմունք ունի աշխարհին ամէն պեր դուք էր էք որոտում. էջ 16բ։ 14. Արփի անաղօտ ճաճանչ լուսահեղ. էջ 17ա—18ա։ 15. Գցել ես սրտիս մէջն վառվառ կրակն. էջ 18ա—բ։ 16. Խնկի ծառ ի նման ես. էջ 18բ։ 17. Յարփոյն անհուն սեր լուսափառաց. էջ 19ա—20ա։ 18. Երգնում արեւ արքայական վարդ վարդ. էջ 10ա—բ։ 19. Միածին մայր եւ կոյս ապաւէն եւ յոյս. էջ 20բ։ 20. Կուռք ոսկեղէն յօրինեցայ բարձր մասեաց հովտեցայ. էջ 21ա - 22ա։ 21. Սիրտով սիրած սիրելի ես մէկ սիրական եմ ուզում. էջ 22ա—բ։ 22. Ասում ես դիմայիր ինձ դիմանամ միթէ. էջ 22բ—23ա։ 23. Վասն էր ջամիս քաշել աղքատիս չարաչար վիշտաք. էջ 23ա - 24ա։ 24. Սեաւ եմ ես գեղեցիկ նազելի նազելի. էջ 24ա—բ։ 25. Այսօր է նոր օր եւ տօն ցնծութեան. էջ 25ա 26բ։ 26. Առ քահանային գրէ (նամակի ձեւով). էջ 26բ։ 27. Դամբարան հրաշից դատավճիռ հոգւոց. էջ 27ա—բ։ 28. Մաքրայգուն արփոյն վառեալ արուսեակ. էջ 28ա —28բ։ 29. Զուարթունք յերկնից դուք մի հայեցէք. էջ 29—30ա։ 30. Ի բոլորեալ անսասան սիրոյս սխրանաց. էջ 30բ - 31բ։ 31. Բարովագիր. էջ 31բ։ 32. Մաքուր խմբից մարգարէից. էջ 32ա—33ա. 33. Յարփոյն անհուն

Ննջման ի քուն մերձեցեալ. էջ 33ա—34ա։ 34. Պարծանք մնսեաց յառաւօտեան ցօղով լուսով լցեցան. էջ 34ա—35բ։ 35. Յարփուն սիրոյ շողն որ շրթամբք շողշողէր. էջ 35բ—36բ։ 36. Գարնան աղեղն շողս արձակեալ ի յերկիր մեր յայժ փայլէ. էջ 37ա—բ։ 37. Եար է մենէս եար է մէն էս տիլպար է մէնէս. էջ 38ա։ 38. Էյ քօվուլ ջան քօվուլ գօր բուլթիլ (թրք.) էջ 38բ—39ա։ 39. Անտառուած անտառուած էտ ինչ բէս պանեը. էջ 39ա—բ։ 40. Բոլբուլ սալբի չինարի ծոցդ գուլի շան ունիս. էջ 40ա—41ա։ 41. Սիրտով սիրած սիրելի ես մէկ սիրեկան եմ ուզում. էջ 41ա — 42ա։ 42. Փութայ առ մեզ Նաղլուն ֆաքառ. էջ 42ա բ։ 43. Յաւուրս յառմիկ ես խնդամ Հոգիս ուրախ եւ ես ցնծամ. էջ 42բ—43ա. 44. Արի իմ քաղցրիկ աղաւնի. էջ 43ա։ 45. Արիք ելցուք ի միասին ուրախութեամբ մտցուք այգին. էջ 43բ։ 46. Արի Հոգի ջան ինձ եար մի անել. էջ 43բ—44ա։ 47. Քաղցր ձայն ունի իմ սիրականին. էջ 44ա—45ա։ 48. Մարգարիտ կասեն զանգի Նապաթ ես. էջ 45ա. 49. Գայ քեզ պէս Հողածին ինսան սիրելի. էջ 45բ—46ա։ 50. Այսօր տօն է ծննդեան աւետիս. էջ 46ա—բ։ 51. Մեզնից շատ առաջ կայր մին թագաւոր. Հոգով գեռ արի. էջ 46բ—47բ։ 52. Բուլբուլ իմ բուլբուլն սասց գետ մի գնայ եաղի գայ. էջ 47բ—48ա։ 53. Բոլբուլ սալբի չինարի ծոցդ գուլի շան ունիս. էջ 48ա—բ։ 54. Ինձ շուտ մոռացար իմ սիրականս. էջ 49ա։ 55. Օգնեցէք ինձ սիրելիք սիրով սիրարանս գնաց. էջ 49բ—50ա։ 56. Ասում ես քոյ սիրելին եմ դառնում ես լաղ եսանում. էջ 50ա—բ։ 57. Ինչ վատութիւնս տեսար ինձ եար արիր Հոգի ջան. էջ 50բ—51ա. 58. Ասում ես խեղճ մահ գալով բոլորն ինձ արդար են սասում. էջ 51ա—52ա։ 59. Առանց քեզ եմ անմխիթար գուշա ջան. էջ 53ա—բ։ 60. Նոր ի նորոյ սիրելուցս սէր առ. այ. էջ 52բ—53ա։ 61. Որքան ցաւ է անխնամ սիրելու սէրին ջանալն. էջ 53ա—բ։ 62. Ներեցէք իմ անբախտութիւնս խորհուրդս սանմ սիրական. էջ 53բ—54բ։ 63. Գնա՛ գնա՛ երկու լեզուանի սիրական. էջ 54բ—55ա։ 64. Քու մասին ով բարեկամ սասծս արդար եմ սասում. էջ 55ա—բ։ 65. Ամէն միտ ընկնելով սիրականս իմ տոչորվում է միանգամայն ջանս իմ. էջ 55բ—56ա։ 66. Ինչ մարդ սրտով սիրած սիրական չունի. էջ 56բ—57ա։ 67. Բացուիր նազելի վարդ բահա գարնան ժամանակի. էջ 57ա—բ։ 68. Մինչ երբ դու համափիւռ գովականս. էջ 57բ—58բ։ 69. Ասում ես աշխարհն գիփ ինծի գովական են սասում. էջ 58բ—59ա։ 70. Այգեպան ինչ ես անում շամբն բուրաստան չի լինի. էջ 59ա—բ։ 71. Քո սէրից կարօտամն բիւլբիւլի պէս տաղ եմ սասում. էջ 59բ—60բ։ 72. Կարդում եմ վարդուհի քու անունդ ոսկեկի նման. էջ 60բ—61ա։ 73. Ալրիս համափիւռ գուն գովական տղջիկ ես. էջ 61ա—բ։ 74. Ախ իմ փոքրիկ բուրաստան ափսոս անջուր մնացիր. էջ 61բ—62ա։ 75. Այգեպան ինչ ես անում շամբը բուրաստան չի լինել. էջ 62բ—63ա. 76. Այսօր է նոր օր ի տօն ցնծութեան. էջ 63ա—64ա։ 77. Աշխարհքս աշխարհքէն կշտացաւ ես քեզանէն առվ աչքի լուս. էջ 64ա—բ։ 78. Ամպն արեւէմէն ծլաց մայիս ամէն թացել ա. էջ 65ա—բ։ 79. Ուջայ դաղ բաշինդայ (թրք.) էջ 65բ—66ա։ 80. Համբարձման ջան գիւլումներ. էջ 66բ—71ա։ 81. Լուսացաւ լուսացաւ աղօթքը. էջ 71ա։ 82. Աղջիկ արի մէկ պաչ տուր ջանիդ մատաղ. էջ 71ա—72ա։ 83. Եաթմիշդըմ օթախդայ (թրք.) էջ 72ա—73բ։ 84. Դէլեմ բի դեյրը թու բիքասի ուլֆաթ (պրս. եւ հայ). էջ 74ա—բ։ 85. Էշխիդ կրակը սիրտումս վառայ. էջ 75ա։ 86. Մէջ գինի մամատում (թրք.) էջ 75բ։ 87. Յօմարական աղիւսակ 1848—1908 ամաց. էջ 76բ—80ա։

Յիշատակագրութիւն. Էջ 1ա բ. 1862 - 1899 թուականներէն զանազան ընտանեկան դէպքերու յիշատակարան (ծնունդ, մահ եւն)։

Էջ 46բ. երկու քրոջ կօվօվքն (իմա գովքն) 1878ին Սեպտեմբեր 4ին։

Էջ 49ա. 1858ին մայիսի 10ին ես գրեցի սաեփան մչեն (= միրոշեան) բժիշկենց. 1880ին 1ին յունվարի։

Էջ 62ա. 1880ին յունվարի մէկին դաւրեժ գրեցի շարեփան բժիշկենց լիլայվայ թաղի։

Էջ 76ա. 1896 - 7 թուերէն մէկ երկու տող յիշատակութիւն Նասրէտտին շահի սպանման վրայ եւն։

26.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

ԺԹ. դար։

ԹՈՒՂԹՔ՝ 136. էջ՝ Նշանակուած է միայն էջ 1-100: - ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21,5X17,5X1,8 սմ.: - ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն: - ԳԻՐ՝ շղագիր. Թանաք՝ սեւ, տեղ տեղ կապոյտ. տող մինչեւ 40: - ՆԻՒԹ՝ սպիտակ եւ ողորկ թուղթ: - ԿԱԶՄ՝ հասարակ կիսակաշի: - ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր: - ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 48-136. գրուած մասն է միայն էջ 1ա-47ա: - ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ, զարդագիր եւն չկայ: - ԳՐԻՉ եւն. անծանօթ՝ յիշատակարաններու չգոյութեան պատճառաւ, բայց թուի շատ նոր ժամանակի գործ: - Ձեռագիրս այժմ սեփականութիւնն է Պր. Համբարձում Տէր-Կարապետեանցի:

Ձեռագիրս է բժշկարան, առանց գլուխներու եւ դասակարգութեան կամ ցանկի. սկիզբէն մինչեւ վերջ 2—15 տողերէ բաղկացեալ կարճ հատուածներով կը շարուին խառն կերպով զանազան դեղեր եւ դարմաններ։

27.

ԱԽՏԱՐՔ

?

ԹՈՒՂԹՔ՝ 264: - ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21.5X17X4 սմ.: - ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ խառնակ եւ միասիւն: - ԳԻՐ՝ անցման նօտր, մօտ շղագրին. Թանաք սեւ, տող 20: - ՆԻՒԹ՝ կապոյտ գոյնով կոպիտ թուղթ, տեղ տեղ յետոյ աւելցուած սպիտակ թերթեր (այսպէս Թղ. 6, 145-6, 173-208, 248-259): - ԿԱԶՄ՝ ամբողջ կաշի առանց խաւաքարտի: - ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ զոհացուցիչ: - ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 1ա-բ, 6ա, 145ա, 168բ-172բ, 188բ-196բ, 201բ-208բ, 238բ, 257ա-259ա: - ՁԱՐԴԱԳՐԵՐ

digitised by A.R.A.R.@

եւն չկան: — ԳՐԻՉ եւն անծանօթ՝ յիշատակութեանց բացակայութեան պատճառաւ: — Ձեռագիրս այժմ սեպհականութիւնն է Պր. Համբարձում Տէր Կարապետեանի:

Ձեռագիրս խառնակ ու անկանոն գրուածք մ՚է, ուստի դժուար է տալ կատարեալ բովանդակութիւնը. կը պարունակէ էջ 2ա—բ շաբաթուան եօթը օրերուն չարն ու բարիին վրայ. էջ 6բ—27ա Այս է աղթարքի հետայն. մարդոց եւ կանանց վիճակը ծննդեան օրուան որ կենդանակերպին պատահելուն համեմատ. էջ 27բ – 34բ նոյն՝ մարդոց եւ կանանց խառն. էջ 35ա—66բ Ռամլի աղիւսակ եւ ասոր 16 աչքերուն վրայ ամէն տեսակ գուշակութիւններ. էջ 67ա—87ա լուսնի օրերուն վրայ զանազան ֆոներ, այն է կախարդական հնարքներ սէր, ատելութիւն զարթեցնելու, գանձ, գող գտնելու եւն եւն: էջ 87բ—90բ ամիսներու, շաբաթի եւ այլ աղիւսակներ, իրենց բացատրութեամբ. 91ա—114ա՝ 28 օրերու զօրութեան համեմատ զանազան գրկապներ, թըլսմներ: էջ 114ա—115բ Արդ եթէ կամիցիս զլոյսն գերազանցիկ տեսանել եւն. էջ 115բ—121ա այս է որ թարգմանած էն արապ լեզուէն ի հայի որ լայ խասիեաթ եւ զօրութիւն ունի այս... 21 արաբերէն (արաբերէն գրով եւ հայ տառադարձութեամբ) կախարդական աղօթքներ զանազան նպատակով. էջ 121բ—123ա յաղագս քառասունք մտանելոյ. էջ 123ա—132ա զանազան կախարդական գրեր. 132ա – 144բ գեղեր, գայլկապ, դեւի աղօթք եւն. էջ 145բ—155բ լուսնի եւ կենդանակերպից վրայ բախտի եւ գուշակութեան աղիւսակներ. էջ 156ա—163ա կախարդական գրկապներ. էջ 163ա—165բ բժշկարան. էջ 166ա—168ա վասն զըղերք կանանց զաւակի տեղ Սողոմոն իմաստուն ժողովեց ամէն դժշկներն. էջ 173ա—188ա Նոր գրչէ յաւելուած՝ քաղուած նախորդներէն՝ լուսնի եւ կենդանակերպից վրայ օրերու եւ գործերու չարն ու բարին իմանալու համար. էջ 197ա—201ա կենդանակերպներու զօրութիւնը. էջ 209ա—218ա նոյնը թրք. եւ հայ. 218բ չարնեաթի աղօթք, 219ա վասն թրթուրի. 219ա—220բ վասն ցաւագարի, ջերմի, սիրոյ եւն. 221ա 225ա Աղօթք մը հանուած զանազան գրքերէ. ի սկզբանէ էր բանն եւն: 225բ—226ա կախարդանաց աղիւսակք. 226բ ուռ չինելու ձեւը, 227ա—238ա Սողոմոնի եւ 33 դեւերու պատմութիւնը. "Յամին տէրութեանն թագաւորին... սողոմոնի որդոյն դաւթի եւն. էջ 239ա—245բ վիճակացոյց կենդանակերպից վրայ. 246ա—247բ զանազանք. 248ա—254ա վիճակացոյց այբուբենի վրայ. 254բ—256բ եւ 259բ թըլսմներ (այս մասը 248—259 նոր գրութեամբ է եւ նախորդ թիւ 26 ձեռագրի գրիչը). 260ա—262ա կոկ ինան իրեն պասի տուշտի (երկնից եւ երկրի խօսակցութիւնը՝ ոտանաւոր՝ "Համբարցում օղլի օվանեսին գրաղիս հեղինակութեամբ). 262բ—264բ Հոգին մարմինին սաաց (ոտանաւոր):

Յիշատակարան. միայն էջ 248ա (Նոր յաւելեալ մասին մէջ). Գրեցի այս գիրքս, Որ երրորդութին փրկէ զմեզ. ա-քրիստոնէին. Անօրէնների ձեռքից. եւ Տէրն մեր յն քն զօրուն. կարօղուն տայէ Ռուսաց կայսերին. որ է պահապան Քրիստոնիայ ազգին: ամէն: Մ. Ն. Ծ. Ն. Թ. Մ.

28.

ԱԽՏԱՐՔ

?

ԹՈՒՂԹՔ 120: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ 17,5×10×2 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ խառնակ, միասիւն: — ԳԻՐ՝ անցման նոտր. Թանաք սեւ, սկզբնատողերը կարմիր կամ դեղին. տող 19-25: — ՆԻՒԹ՝ սկիզբէն 9 թերթ սպիտակ, իսկ մնացեալը կապոյտ անողորկ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ խաւաքարտէ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ կազմահան եղած, թերթերը թափած. տեղ տեղ պակաս: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ, լուսանցազարդ եւ զարդագիր չկան: — ԳՐԻՉ եւն անծանօթ՝ յիշատակարանի բացարձակ բացակայութեան պատճառաւ: — Ձեռագիրս այժմ սեպհականութիւնն է Պր. Սիրակ Բժշկեանի:

Ձեռագիրս կը պարունակէ. էջ 1ա—9բ գիր, թըլսմ, աղօթք նազարի եւն. էջ 10ա—23ա վիճակարան ըստ այբուբենից. էջ 23ա—44բ վիճակարան ըստ ժբ կենդանակերպից. էջ 45ա—58բ 12 կենդանակերպներու հետ ծնած դեւերու եւ անոնց թըլսմներու վրայ. Հարցմունք Սողոմոնի դիւացն թէ որպէս հանդիպէք մարդոյ: էջ 58բ—61ա բժշկութեան չորս գլուխ աւետարաններ. էջ 61ա—63բ 12 ամսոց օրերու բարին ու չարը. էջ 63բ—65ա վասն հպարտութեան առաքել վարդապետէ ասացեալ. Քան զամենայն գործս գործեաց (տող), էջ 65ա—66բ բնութիւն մարդոց ըստ ամսաթուոց ծննդեան. էջ 66բ—110բ զանազան թըլսմներ եւ աղօթքներ դեւ հանելու, չեւ կապելու, ցաւեր ու ախտեր բուժելու եւն. էջ 110բ—120ա բժշկարան. էջ 120բ 1845—63 թուականներէն ընտանեկան յիշատակարան, որոնցմէ յիշելի է միայն "1848ին յունիսի 4ին թուրքզ հայերու տուներն թալայմիշ արան (կողոպտեցին):"

(Շարունակելի)

Հ. Ց. ԱՃԱՌԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻԲ. ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻՆ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐԸ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՀԱՅ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

Մեծ նշանակութիւն ունէր Հռոմայ քահանայապետաց առջեւ Կիլիկիայի հայ թագաւորութեան կանգուն մնալը: Քրիստոնէութեան այս միակ պատուարն կործանմանէ ազատելու համար քահանայապետք ամէն ջանք թափեցին, թէ խաչակրութեանց ժամանակ եւ թէ նոյներուն դժբախտ վախճանէն վերջը: Ջանց կ՚ընենք յիշել այն բազմաթիւ թղթակցութիւնները, որով քահանայապետները յորդոր կը կարդային Եւրոպայի թագաւորաց օգնութեան ձեռք կարկառել Հայոց: Չենք յիշեր նոյն-

digitised by A.R.A.R.@